

Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdosovce 2016 – 2023

KOMUNITNÝ PLÁN SOCIÁLNYCH SLUŽIEB OBCE TVRDOŠOVCE 2016 - 2023

Územné vymedzenie:	Obec
Územný plán obce schválený:	15/09082016 písm. A bod 3
Dátum schválenia KPSS:	09.08.2016
Verzia:	1.0
Publikovaný verejne:	Áno
Vypracoval:	 GEMINI GROUP

Obsah

Príhovor starostu.....	4
Úvod.....	5
Sociálne služby, komunita, komunitné plánovanie	6
Analytická časť	9
Socio-demografická analýza	9
<i>Obyvatelia, rodiny, deti a mládež</i>	9
<i>Seniori</i>	10
<i>Zdravotne ťažko postihnutí</i>	11
<i>Osoby ohrozené sociálnym vylúčením</i>	11
Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb	13
<i>Obyvatelia, rodiny, deti a mládež</i>	13
<i>Seniori</i>	14
<i>Zdravotne ťažko postihnutí</i>	15
<i>Osoby ohrozené sociálnym vylúčením</i>	15
SWOT analýza	15
Výsledky dotazníkového prieskumu	16
Strategická časť	17
Vízia	17
Návrh stratégie rozvoja.....	18
Plán financovania.....	27
Použitá literatúra.....	30

Príhovor starostu

Vážení občania!

Predkladáme Vám Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na obdobie 2016 – 2023, ktorý predstavuje jeden zo základných dokumentov pre rozvoj komunitných služieb, samospráv, miest a obcí na území Slovenska.

Komunitný plán je vypracovaný v súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Komunitný plán predstavuje efektívnu metódu, ktorá zabezpečí plánovanie obsahu a rozsahu sociálnych služieb tak, aby zodpovedal špecifikám našej obce a potrebám našich obyvateľov.

Prostredníctvom komunitného plánu si obec stanoví ciele v sociálnej oblasti a určí prostriedky, použitím ktorých sa priblíži k splneniu vytýčených cieľov. Vďaka naplneniu cieľov dôjde k napredovaniu a rozvoju našej obce, k priblíženiu sa k realizácii našej vízie o živote v spoločnej komunite.

Na vypracovaní komunitného plánu sa podieľalo viacero externých a interných spolupracovníkov, zamestnanci obecného úradu a v neposlednom rade samotní občania a organizácie pôsobiace v obci.

Verím, že realizácia cieľov v sociálnej oblasti povedie k napredovaniu obce a uspokojí a naplní Vaše požiadavky.

Všetkým tým, ktorí sa spolupodieľali na tvorbe Komunitného plánu obce Tvrdošovce, sa chcem poďakovať vo svojom mene i v mene celej obce. Prispeli ste k formulovaniu budúcnosti obce Tvrdošovce.

Ing. Marián Tóth

starosta obce Tvrdošovce

Úvod

Vývoj spoločnosti zavádza do praxe nové pojmy, nové technológie a nové prístupy. Celá spoločnosť prechádza vývojovým procesom, ktorý si vyžaduje pulz doby. V tejto súvislosti sa do praxe zavádza aj pojem „komunitné plánovanie“.

Zmyslom komunitného plánovania je aktivizácia obyvateľstva a skvalitnenie poskytovania sociálnych služieb spoločným, koordinovaným postupom. Cieľom tejto činnosti je najmä posilňovanie sociálnej súdržnosti všetkých obyvateľov obce a predchádzanie sociálnemu vylúčeniu a sociálnej izolácii jednotlivcov a skupín. Hlavným zámerom realizácie komunitného plánu sociálnych služieb je spokojnosť občanov s poskytovanými službami v obci, zvýšenie kvality života, aktívny záujem ľudí o udržateľnosť a rozvoj komunity obce.

Povinnosť obcí a miest vypracovať komunitný plán sociálnych služieb vychádza zo Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Okrem toho, dokument vychádza aj z iných legislatívnych noriem a strategických dokumentov, ktoré sú bližšie špecifikované v hlavnej textovej časti komunitného plánu. Komunitný plán obce Tvrdošovce na roky 2016 – 2023 bol vypracovaný spoločnosťou GeminiGroup s.r.o. za výraznej pomoci predstaviteľov a obyvateľov obce, resp. odborníkov a organizácií pôsobiacich v obci. Vďaka spolupráci viacerých strán, komunitný plán odzrkadlí skutočnosť v oblasti sociálnych služieb v obci, a tak umožňuje samospráve lepšiu a rýchlejšiu orientáciu v potrebách obyvateľov, čo prispieje k ich rýchlejšiemu a efektívnejšiemu napĺňaniu.

Komunitný plán obce Tvrdošovce pozostáva z troch hlavných častí: teoretickej, analytickej a strategickej. V rámci teoretickej časti sa vymedzila podstata sociálnych služieb a komunitného plánovania. Táto sekcia ďalej uvádza aj základné črty, ako aj subjekty komunitného plánovania a tiež legislatívne normy a strategické dokumenty, z ktorých komunitný plán vychádza. Analytická časť sa zaoberá súčasným stavom v oblasti sociálnych služieb spolu so SWOT analýzou, ktorá sumarizuje silné i slabé stránky, príležitosti a riziká obce. V poslednej strategickej časti sa zdefinovala vízia obce a navrhli sa konkrétne opatrenia na jej dosiahnutie, ako aj časový harmonogram a potrebný rozpočet na realizáciu uvedených opatrení.

V prípade, že sa samospráva bude držať svojich cieľov, postupov a termínov zvolených v komunitnom pláne, existuje vysoký predpoklad rastu kvality, rozšírenia portfólia a zvýšenia adresnosti sociálnych služieb v obci Tvrdošovce.

Sociálne služby, komunita, komunitné plánovanie

Sociálna služba je komplexná činnosť, ktorá sa zameriava na prevenciu vzniku nepriaznivej situácie, riešenie nepriaznivej situácie alebo zmiernenie situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity. Sociálna služba sa ďalej zameriava aj na zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia sa do spoločnosti, zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby. Nakoniec sa zameriava na riešenie krízovej sociálnej situácie a prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny.

Zákon č. 448/2008 o sociálnych službách **nepriaznivú situáciu** definuje ako ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti spoločensky sa začleniť a samostatne riešiť svoje sociálne problémy.

Ďalším dôležitým pojmom pri zostavení komunitného plánu je **komunita**. Komunitou podľa zákona č. 448/2008 o sociálnych službách rozumieme skupinu osôb, ktorá žije v určitom zoskupení určenom najmä ulicou, mestskou časťou, obcou, mestom a ktorú spájajú spoločné záujmy, hodnoty a ciele. Za základnú občiansku komunitu sa považuje obec, ktorá v záujme občanov prichádza do kontaktu so štátom. V tejto súvislosti bola obciam udelená povinnosť mať vypracovaný komunitný plán sociálnych služieb, ako základný nástroj komunitného plánovania.

Komunitné plánovanie je dobrý spôsob ako začať spoluprácu a vytvárať trvalejšie partnerstvá. Výrazne posilňuje princípy zastupiteľskej demokracie v dôsledku zapájania sa všetkých, ktorých sa daná oblasť týka. Komunitné plánovanie sa zaoberá problematikou zabezpečovania sociálnych služieb v danej obci. Odpovedá na otázky typu aké sociálne služby a v akom rozsahu je potrebné vytvoriť na určitom území, ako by tieto služby mali byť rozmiestnené a aké personálne, materiálne a finančné zdroje sú na to k dispozícii. Podstatou komunitného plánovania je odhadnúť potrebné procesy a s nimi súvisiace finančné náklady, aby sa zabezpečila koordinovanosť a efektívnosť.

Ciele a princípy komunitného plánovania

Z vyššie uvedeného textu vyplýva, že komunitný plán slúži na zabezpečenie koordinovanosti a efektívnosti obce v oblasti sociálnych služieb. Treba však podotknúť, že komunitné plánovanie zahŕňa v sebe hlbší zmysel, ako:

- ✓ **posilnenie sociálnej súdržnosti všetkých obyvateľov obce,**
- ✓ **prevencia pred sociálnym vylúčením a sociálnou izoláciou ohrozených jednotlivcov a skupín,**
- ✓ **vtiahnutie do života komunity tých, ktorí stoja na jej okraji a v niektorých prípadoch vyvolávajú strach a neistotu, či dokonca predstavujú hrozbu pre iných obyvateľov.**

Aby sa zabezpečili spomínané ciele komunitného plánovania pri tvorbe komunitného plánu, je potrebné dodržiavať určité princípy:

- ✓ **princíp triády,**
- ✓ **princíp rovnosti,**
- ✓ **princíp skutočných potrieb,**

✓ **princíp kompetencie účastníkov.**

Zmysel prvého princípu spočíva v spolupráci zadávateľov, poskytovateľov a užívateľov sociálnych služieb. Princíp rovnosti vyjadruje právo každého občana na slobodu vyjadrovania sa a zároveň zabraňuje pred vylúčením a diskriminovaním. Tretí princíp, t. j. princíp skutočných potrieb hovorí o tom, že komunitný plán má vychádzať z charakteristiky súčasného stavu sociálnych služieb v konkrétnej obci. Posledný princíp, princíp kompetencie účastníkov, kladie dôraz na profesionalitu a zodpovednosť.

Účastníci komunitného plánovania

Na tvorbe komunitného plánu sa spolupodieľa tzv. komunitná triáda, kam zaraďujeme zadávateľov, poskytovateľov a prijímateľov komunitných služieb. Okrem vymenovaných účastníkov aj široká verejnosť pôsobí na tvorbu komunitného plánu.

Zadávateľom rozumieme subjekt, ktorý je zodpovedný za zaistenie sociálnych služieb, ktoré zodpovedajú miestnym potrebám. Za realizáciu komunitného plánu nesie politickú zodpovednosť. V systéme verejnej správy na Slovensku sú to obce a mestá. Je dôležité, aby obec uznesením zastupiteľstva deklarovalo svoju vôľu plánovať a rozvíjať sociálne služby. Takéto politické rozhodnutie potvrdzuje legitimitu komunitného plánovania a je zárukou pre zapojenie ďalších účastníkov.

Poskytovatelia sociálnych služieb predstavujú skupinu, ktorá poskytuje sociálne služby užívateľom. Poskytovatelia prispôbujú svoju ponuku a realizáciu služieb na potreby užívateľov. V dôsledku toho by mali rešpektovať záujmy a potreby svojich klientov, užívateľov a naplňovať ich vízie kvalifikovanou službou.

Poskytovatelia ponúkajú široký sortiment sociálnych služieb, ktoré možno zaradiť do troch kategórií:

- ✓ poradenské a podporné služby rodine a jednotlivcom,
- ✓ služby krízovej intervencie,
- ✓ služby dlhodobej sociálnej, prípadne zdravotnej starostlivosti.

Pod pojmom **prijímateľ** rozumieme subjekt, ktorý sa ocitol v nepriaznivej životnej situácii a nie je schopný túto situáciu sám zvládnuť. Stal sa odkázaný na pomoc iných. Odkázanosť fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby sa posudzuje podľa prílohy č. 3 § 49 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách.

Prijímateľov sociálnych služieb zaraďujeme do nasledovných skupín:

- ✓ seniori, osoby staršie ako 65 rokov,
- ✓ občania so zdravotným postihnutím a duševnými poruchami ako aj ich rodiny,
- ✓ týrané a sociálne zanedbávané deti, deti s poruchami správania sa a rodičia, ktorí zanedbávajú alebo nezvládajú starostlivosť a výchovu svojich detí,
- ✓ neprispôsobiví jednotlivci, ľudia závislí od návykových látok, trestaní, nezvládajúci svoj život.

Spomínanú komunitnú triádu zaraďujeme medzi priamych účastníkov komunitného plánovania. Medzi nepriamych účastníkov patrí **verejnosť** a **ďalšie organizácie**. Zvolenou informačnou stratégiou

má obec priebežne informovať verejnosť o zámeroch, výsledkoch a cieľoch komunitného plánovania. Pri príprave komunitného plánu sú oslovené a vyzvané k spolupráci aj ďalšie organizácie, záujmové skupiny, občianske iniciatívy, etnické skupiny a iné subjekty, ktorých sa komunitné plánovanie týka.

Legislatívne normy a strategické dokumenty

Základnú právnu normu v oblasti sociálnych služieb predstavuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Zákon stanovuje právny rámec poskytovania sociálnych služieb, financovania sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb. Spomínaný zákon o sociálnych službách ďalej dopĺňajú:

- ✓ zákon č. 369/90 Zb. o obecnom zriadení v platnom znení v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 417/2013 Z. z. o hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov,
- ✓ zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov,
- ✓ ďalšie zákony.

Okrem uvedených legislatívnych noriem podklad pre spracovanie komunitného plánu tvoria aj viaceré strategické dokumenty:

Miestne dokumenty

- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2008 – 2016
- ✓ Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 – 2015
- ✓ Regionálne dokumenty
- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2016 – 2022

Národné dokumenty

- ✓ Národné priority rozvoja sociálnych služieb
- ✓ Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike
- ✓ Národný program aktívneho starnutia na roky 2014 – 2020

Dokumenty EÚ

- ✓ Európa 2020

Analytická časť

Socio-demografická analýza

Základom analytickej časti Komunitného plánu obce Tvrdošovce je socio-demografická analýza obce. Ako východiskový dokument bol použitý Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2008 – 2016 a Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 - 2015. Údaje zo spomínaných dokumentov boli doplnené zo zdrojov rôznych verejných inštitúcií, ako napríklad Štatistický úrad Slovenskej republiky, príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a pod. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce 2008 – 2016 uvádza širší záber o obyvateľstve a charakterizuje ho na základe rôznorodých kritérií. V komunitnom pláne sa budeme zaoberať iba vybranými charakteristikami v rámci cieľových skupín, pre ktoré je určený systém sociálnych služieb. Detailný opis týchto vybraných skupín umožní samospráve lepšie spoznať prostredie, kde sa komunitné plánovanie odohráva a od ktorého sa odvíja. V rámci tejto podkapitoly bližšie špecifikujeme základné skupiny užívateľov sociálnych služieb a v nasledujúcej podkapitole uvedieme konkrétne možnosti využívania sociálnych služieb v obci.

Obyvatelia, rodiny, deti a mládež

Úroveň sociálneho rozvoja charakterizuje viacero ukazovateľov, medzi ktoré patrí aj demografická situácia a zloženie obyvateľstva. Pre **demografický vývoj** je vo všeobecnosti charakteristický znižujúci sa prirodzený prírastok obyvateľstva a starnutie populácie. Uvedený trend je možné sledovať aj pri analýze vývoja obyvateľstva v obci Tvrdošovce. Za posledných desať rokov sa celkový počet obyvateľov obce znížil o 132 osôb. Hoci v rokoch 2005 – 2008 je možné sledovať nárast počtu obyvateľov, od roku 2009 vývoj už má kolísavú tendenciu. Od roku 2012 nastal kontinuálny pokles v celkovom počte obyvateľstva.

Tab. č. 1 Vývoj počtu obyvateľov obce Tvrdošovce

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet obyv.	5285	5292	5314	5319	5301	5316	5180	5211	5181	5172	5153

Zdroj: Štatistický úrad SR

Čo sa týka **pohlavnej štruktúry obyvateľstva**, počas uplynulých 10 rokov počet žien mierne prevyšoval počet mužov. O tomto fakte svedčí aj posledný dostupný údaj z roku 2015, keď v percentuálnom vyjadrení ženské pohlavie predstavovalo 51,36 %, kým mužské 48,63 % z celkového počtu obyvateľov.

Pokiaľ ide o vekovú štruktúru obyvateľov obce Tvrdošovce, podiel občanov v **predproduktívnom veku**, t. j. 0 – 14 rokov, v uplynulých ôsmich rokoch postupne klesá. Pozitívny vývoj je možné pozorovať iba v roku 2010, keď podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku vzrástol medziročne o 0,35 p. b. V období od roku 2007 až po 2010 je badateľný pozitívny vývoj obyvateľstva v **produktívnom veku**. Po miernom poklese v rokoch 2011 a 2012, od roku 2013 je opäť viditeľný pozitívny vývoj v spomínanej vekovej skupine. Vývoj obyvateľstva v **poproduktívnom veku**, t. j. nad 65 rokov, má rastúci charakter. V pozorovanom období jedine v roku 2010 klesol podiel tejto vekovej skupiny o 0,45 p. b. Porovnávajúc údaje z tabuľky č. 2 môžeme identifikovať mierne starnutie

obyvateľstva obce Tvrdošovce. Tento trend sa zatiaľ nejaví ako ohrozujúci, avšak táto skutočnosť sa nesmie zanedbať, keďže môže znamenať začiatok negatívneho trendu vývoja vekovej štruktúry obyvateľstva.

Tabuľka č. 2 Vývoj podielu vekových zložiek obyvateľstva obce Tvrdošovce

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Predproduktívny vek	14,62 %	14,27 %	13,87 %	14,22 %	13,86 %	13,84 %	13,53 %	13,38 %
Produktívny vek	70,66 %	70,99 %	71,06 %	71,16 %	71,00 %	70,89 %	71,11 %	71,13 %
Poproduktívny vek	14,72 %	14,74 %	15,07 %	14,62 %	15,14 %	15,28 %	15,36 %	15,49 %

Zdroj: Štatistický úrad SR

Z tabuľky č. 3 sa dá usúdiť, že **počet narodených detí** má v obci Tvrdošovce premenlivý trend, avšak v pozorovanom období sa počet detí drží približne na úrovni 40. Najväčší nárast v počte živonarodených detí je možné sledovať v roku 2009, keď sa oproti predchádzajúcemu roku narodilo o 8 detí viac. Naopak, najväčší pokles nastal v roku 2012, keď sa narodilo o 7 detí menej ako v predchádzajúcom roku.

Tabuľka č. 3 Vývoj počtu živonarodených detí v obci Tvrdošovce

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Počet	40	48	46	48	41	40	47	43

Zdroj: Štatistický úrad SR

Manželstvo sa považuje za jeden z najbežnejších tradičných spôsobov, akým rodina vzniká. Počet uzatvorených manželstiev mal za sledované obdobie kolísavú tendenciu. Najviac manželstiev sa v obci uzatvorilo v roku 2014 (24 manželstiev), najmenej o rok skôr, v roku 2013 (10 manželstiev). **Rozvodovosť** sa v porovnaní so sobášnosťou držala na vysokej úrovni za sledované obdobie. V roku 2013 počet rozvodov prevýšil počet sobášov uzatvorených v obci.

Tabuľka č. 4 Sobášnosť a rozvodovosť obyvateľov obce Tvrdošovce

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet sobášov	17	18	11	16	19	17	19	14	10	24
Počet rozvodov	9	7	10	7	15	14	8	9	12	15

Zdroj: Interná evidencia Obecného úradu Tvrdošovce

Seniori

Na začiatku tejto sekcie je potrebné najprv vymedziť pojmy starnutie a staroba. Starnutie je proces, ktorého výsledkom je rôzny stupeň staroby. Staroba je konečná etapa procesu starnutia, je to obdobie na konci prirodzeného vývojového procesu každého človeka.

Jedným z najdôležitejších charakteristík starnutia a staroby je vek. Rozlišujeme nasledujúce obdobia staroby:

- ✓ 60 – 74 rokov – včasná staroba, vyšší vek, mladá staroba
- ✓ 75 – 89 rokov – vlastná staroba, pravá staroba

✓ 90 rokov – dlhovekosť

Tabuľka č. 5 Vývoj počtu obyvateľov v poproduktívnom veku

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
60 - 74	746	736	750	736	725	731	742	768	787	809	826
75 - 89	251	272	268	281	303	306	306	321	334	331	319
90 -	14	11	7	11	11	12	11	10	11	13	11

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ako je to už v sekcii „Obyvateľstvo, rodiny, deti a mládež“ naznačené, vývoj počtu obyvateľov v poproduktívnom veku má rastúci charakter. V tabuľke č. 5 sa rozdelili obyvatelia v poproduktívnom veku do skupín na základe obdobia ich staroby. Počet obyvateľov vo veku **60 – 74 rokov** sa od 2008 neustále zvyšuje. Do roku 2014 v skupine obyvateľov v mladej starobe je sledovateľný 13,93 %-ný nárast. Podobná je situácia aj v skupine obyvateľov vo veku **75 – 89 rokov**, avšak počet týchto obyvateľov rastie už od začiatku sledovaného obdobia, t. j. od r. 2004. Jedine v poslednom roku (2014) môžeme vidieť pokles v počte obyvateľov v pravej starobe o 3,62 %. V skupine obyvateľov vo veku **nad 90 rokov** sa ich počet drží prevažne nad 10 osôb. Za sledované obdobie je priemerný počet osôb v tejto skupine 11 obyvateľov.

Zdravotne ťažko postihnutí

Ďalšiu kategóriu prijímateľov sociálnych služieb tvoria **zdravotne ťažko postihnutí** ľudia. Slovenská legislatíva nepozná definíciu pojmu osoba so zdravotným postihnutím. Organizácia spojených národov definuje osoby so zdravotným postihnutím ako osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu sa do spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.

Podľa evidencie miestnej organizácie Slovenského zväzu postihnutých civilizačnými chorobami a zväzu telesne postihnutých žije v obci 168 zdravotne ťažko postihnutých osôb. Na základe tejto evidencie miestna organizácia má 150 členov so srdcovo-cievnu chorobou a 18 telesne postihnutých.

Osoby ohrozené sociálnym vylúčením

Pod sociálnym vylúčením chápeme neschopnosť zúčastniť sa na sociálnom, ekonomickom, politickom a kultúrnom živote v dôsledku faktorov, ako sú napríklad nízky príjem, zlý zdravotný stav, nedostatočné vzdelanie, slabý kontakt s majoritnou populáciou a diskriminácia.

Tabuľka č. 6 Ekonomická aktivita obyvateľov obce Tvrdošovce – údaje z roku 2011

Osoby ekonomicky aktívne (OEA)	Počet	Percentuálne vyjadrenie OEA	Celkové percentuálne vyjadrenie
Pracujúci	2060	79,57 %	39,71 %
Osoby na materskej a rodičovskej dovolenke	27	1,05 %	0,52 %
Nezamestnaní	454	17,53 %	8,75 %
Pracujúci dôchodcovia	48	1,85 %	0,93 %
Vypomáhajúci v rodinnom podniku	0	0,00 %	0,00 %

Osoby ekonomicky neaktívne (OEN)	Počet	Percentuálne vyjadrenie OEN	Celkové percentuálne vyjadrenie
Nepracujúci dôchodcovia	1163	44,75 %	22,42 %
Ostatní nezávislí	113	4,35 %	2,18 %
Závislé osoby	1152	44,32 %	22,21 %
Iná a nezistená ekonomická aktivita	171	6,58 %	3,30 %
Spolu	5188	-	-

Zdroj: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2011

Na základe údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 polovica obyvateľov obce Tvrdošovce (49,99 %) tvorí ekonomicky aktívnu skupinu, z toho 79,57 % je pracujúcich. Pracujúci tvoria 39,71 % z celkového počtu obyvateľov. Z celkového počtu obyvateľov tvoria nezamestnaní 8,75 %, no ak sa pozrieme len na skupinu ekonomicky aktívnych osôb, táto hodnota je vyššia – 17,53 %. Pomerne veľkú časť tvoria nepracujúci dôchodcovia (22,42 % z celkového počtu obyvateľstva) a závislé osoby, t. j. deti do 16 rokov a študenti (22,21 % z celkového obyvateľstva).

Ďalším dôvodom sociálneho vylúčenia je **nedostatočné vzdelanie**. Na základe údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 je 14,24 % obyvateľov obce bez vzdelania a 25,62 % má ukončené stredné vzdelanie s maturitou. Vyššie vzdelanie dosiahlo 6,71 % z celkového počtu obyvateľstva.

Tabuľka č. 7 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva obce Tvrdošovce – údaje z roku 2011

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	Počet obyvateľov	Percentuálne vyjadrenie
Základné	1136	21,90 %
Učňovské (bez maturity)	905	17,44 %
Stredné odborné (bez maturity)	553	10,66 %
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	162	3,12 %
Úplné stredné odborné (s maturitou)	1012	19,51 %
Úplné stredné všeobecné	155	2,99 %
Vyššie odborné	45	0,87 %
Vysokoškolské bakalárske	84	1,62 %
Vysokoškolské mag., inž., dokt.	249	4,80 %
Vysokoškolské doktorandské	15	0,29 %
Bez vzdelania	739	14,24 %
Nezistené	133	2,56 %
Spolu	5188	-

Zdroj: Sčítanie obyvateľov, bytov a domov z roku 2011

Závažným dôvodom sociálneho vylúčenia je **nezamestnanosť**. Počet uchádzačov o zamestnanie v obci Tvrdošovce za posledné 3 roky klesá. Najmarkantnejšie zvýšenie tohto ukazovateľa nastalo medzi rokmi 2008 a 2009, kedy sa počet uchádzačov o zamestnanie zvýšil o 87,04 %. Najvyšší počet uchádzačov o zamestnanie však bol zaznamenaný v roku 2012 v počte 425 osôb. Počet žien uchádzajúcich sa o zamestnanie v sledovanom období neustále prevyšuje počet mužov.

Tabuľka č. 8 Vývoj počtu uchádzačov o zamestnanie v obci Tvrdošovce

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ženy	163	108	98	167	157	198	230	210	197	146
Muži	96	82	64	136	144	176	195	171	148	88
Spolu	259	190	162	303	301	374	425	381	345	234

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

K sociálnemu vylúčeniu nevedú iba ekonomické dôvody. V kontexte tejto skutočnosti treba oblasť sociálnych služieb vnímať ako oblasť, ktorá nie je zameraná iba na riešenie, resp. zmierňovanie núdze hmotnej či finančnej, ale aj **núdze sociálnej**.

Obec nedisponuje evidenciou o **osobách ohrozených sociálnym vylúčením**. V budúcnosti obec plánuje viesť takúto evidenciu, nakoľko sa jedná o heterogénnu cieľovú skupinu a preto je dôležité poznať jej štruktúru. Bez vhodných poznatkov obec nedokáže efektívne plánovať sociálne služby pre túto skupinu.

Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb

Analýza súčasného stavu v oblasti poskytovania sociálnych služieb nadväzuje na socio-demografickú analýzu a predstavuje dôležitú súčasť komunitného plánu. Aby sa identifikovali silné a slabé stránky a navrhli sa vhodné opatrenia pre obec, je nevyhnutné poznať skutočný stav. V nasledujúcej časti komunitného plánu je popísaný aktuálny stav sociálnej starostlivosti vo vzťahu k jednotlivým cieľovým skupinám, ktoré už boli vymedzené v predchádzajúcej podkapitole.

Obyvatelia, rodiny, deti a mládež

Podľa internej evidencie obce približne 5 % obyvateľov je v zlej sociálnej situácii. Obec Tvrdošovce každý rok organizuje podujatie na privítanie detí, počas ktorého sú rodiny obdarované finančnou čiastkou 50 EUR na jedno dieťa. Na základe platného VZN obce obyvatelia môžu požiadať o jednorazový finančný príspevok v hodnote 165 EUR a zároveň môžu využiť sociálnu pôžičku.

V zriaďovateľskej pôsobnosti obce Tvrdošovce sa nachádzajú dve materské školy.

Na Hlbokej ulici v obci Tvrdošovce sa nachádza materská škola s vyučujúcim jazykom slovenským. Zariadenie zamestnáva 8 pedagogických zamestnancov a dvoch nepedagogických. Materskú školu navštevuje 80 detí priamo z obce Tvrdošovce, ktoré sú rozdelené do štyroch tried.

V obci Tvrdošovce sa nachádza aj Materská škola s vyučujúcim jazykom maďarským – Óvoda. Zariadenie zamestnáva 2 pedagogických a 2 nepedagogických zamestnancov. V inštitúcii funguje len jedna trieda, ktorú navštevuje 18 detí priamo z obce.

V súčasnosti je kapacita oboch inštitúcií postačujúca. Zariadenia sú financované z podielových daní a z vlastných zdrojov. Obec formou vykonávania opráv, financovania energie a vypracovávaním projektových zámerov prispieva k fungovaniu materských škôl. Pri Materskej škole na ulici Hlboká sa nachádza školská jedáleň, ktorá zamestnáva 5 zamestnancov.

V obci funguje aj Cirkevná materská škola, v zriaďovateľskej pôsobnosti Rímskokatolíckej cirkvi – Materská škola sv. Štefana s výchovným jazykom maďarským – Szent István Óvoda, Tvrdošovce – Tardoskedd s počtom detí 38.

Na území obce Tvrdošovce sa nachádzajú dve základné školy s právnou subjektivitou - Základná škola Károlya Szemerényiho s vyučujúcim jazykom maďarským a Základná škola J.A. Komenského.

Základná škola Károlya Szemerényiho s vyučujúcim jazykom maďarským zamestnáva 16 pedagogických a 5 nepedagogických pracovníkov. Inštitúciu navštevuje 164 detí priamo z obce a z Nových Zámkov, ktoré sú rozdelené do 10 tried.

Základná škola J.A Komenského v obci Tvrdošovce zamestnáva 20 pedagogických a 5 nepedagogických zamestnancov. Školu navštevuje 289 detí priamo z obce, ale aj neďalekej obce Jatov. Deti sú rozdelené do 15 tried.

V súčasnosti je kapacita oboch zariadení postačujúca. Základné školy sú financované z normatívnych a nenormatívnych finančných prostriedkov a z vlastných zdrojov. Pri ZŠ J. A. Komenského funguje školská jedáleň, ktorej služby môžu využiť žiaci oboch základných škôl.

V obci Tvrdošovce fungujú rôzne záujmové združenia a kluby pre rodiny, deti a mládež. Obec pravidelne organizuje klub pre mladé a budúce mamičky. Mamičky s deťmi sa stretávajú raz týždenne vo štvrtok v obecnom dome. Pre deti sú tu pripravené hračky, ktoré obec zakúpila z vlastných prostriedkov, ako aj z dotácie. Klub v súčasnosti navštevuje 5 – 15 mamičiek s deťmi vo veku 1 – 3 roky.

V Tvrdošovciach funguje aj športový klub, ktorý môžu navštevovať malé aj väčšie deti. V obci funguje 60. skautský zbor Sándor Sík. Skauting je výchovné hnutie mládeže zamerané na celkový rozvoj osobnosti mladého človeka. Má výrazné filantropické, humanistické a kozmopolitné črty.

Pre každú vekovú skupinu obec Tvrdošovce ponúka cvičenia v obecnom dome a možnosť zúčastniť sa na spevokole a športových podujatiach.

Seniori

Od roku 2014 denný stacionár pre dospelých v obci Tvrdošovce ponúka služby pre seniorov, ktorí v zariadení môžu stráviť príjemné chvíle. Denný stacionár je otvorený od pondelka do piatka od 7:00 do 17:00. Zariadenie zabezpečuje stravu trikrát v priebehu dňa a zároveň ponúka prepravu občanov z domu do stacionára a domov zo stacionára. Denný stacionár pre svojich návštevníkov poskytuje pomoc pri odkázanosti, sociálne poradenstvo a sociálnu rehabilitáciu, pracovnú terapiu a záujmovú činnosť. Zariadenie navštevuje 11 seniorov z obce a z okolitých obcí, o ktorých sa starajú dve sociálne opatrovatelky. Maximálna kapacita denného stacionára je 12 osôb. Zariadenie je financované z poskytnutých finančných zdrojov Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a z vlastných prostriedkov. Obec pomáha zariadeniu formou prenájmu budovy, financovania energie a zabezpečením prepravnej služby. Materiálno-technické vybavenie denného stacionára je na uspokojivej úrovni.

Reštaurácia Kelly v obci Tvrdošovce sedem dní v týždni zabezpečuje stravovanie pre seniorov. Strava je rozvážaná priamo domov prostredníctvom vlastného auta reštaurácie. Reštaurácia v súčasnosti poskytuje obedy pre 40 seniorov, z toho 10 ľudí dostáva od obce dotáciu na stravovanie. Obedy sú hradené v súčinnosti obce a seniorov. Obec hradí 0,99 EUR za obed a seniori 1,56 EUR.

V obci pôsobia štyri opatrovatelky, ktoré navštevujú odkázaných priamo v ich dome za účelom opatrovania. Opatrovateľskú službu v obci využíva 5 seniorov.

Spevácky zbor „Rozmarín“ v spolupráci s obcou každý rok v mesiaci október organizuje pre dôchodcov oslavu jubilantov. Táto oslava je spojená s vystúpením speváckeho zboru. Ku dňu matiek je tiež pripravený bohatý program pre seniorov. Dôchodcovia sa aktívne zapájajú do upratovania obce počas akcie „Za krajšie Tvrdošovce“ a do organizovania obecných dní.

Zdravotne ťažko postihnutí

V obci sa nenachádza žiadne zariadenie určené pre zdravotne ťažko postihnuté osoby. Aktivity pre ZŤP obyvateľov organizuje Miestna organizácia Slovenského zväzu postihnutých civilizačnými chorobami a zväzu telesne postihnutých v Tvrdošovciach. Obec formou dotácie prispieva k fungovaniu spomínaného zväzu.

Obecné budovy ako obecný úrad, obecný dom a základné školy v súčasnosti disponujú bezbariérovým prístupom. Nové chodníky sú tiež vybavené bezbariérovým prístupom.

Osoby ohrozené sociálnym vylúčením

Obec pravidelne informuje svojich obyvateľov o voľných pracovných miestach prostredníctvom svojej webovej stránky a rozhlasu.

SWOT analýza

<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rastúci trend v počte obyvateľov v produktívnom veku ✓ vysoký podiel pracujúcich obyvateľov ✓ vzdelávacie inštitúcie aj v jazyku národnostnej menšiny (materská a základná škola s vyučujúcim jazykom maďarským) ✓ široký sortiment voľnočasových aktivít pre deti a mládež ✓ vysoká kvalita denného stacionára ✓ zapájanie seniorov do organizovania podujatí v obci ✓ snaha samosprávy o získanie externých finančných zdrojov ✓ zabezpečenie domácej opatrovateľskej služby cez ÚPSVR 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pokles celkového počtu obyvateľov ✓ pokles počtu obyvateľov v predproduktívnom veku ✓ rast počtu obyvateľov v poproduktívnom veku ✓ vysoká miera rozvodovosti ✓ pomerne vysoký podiel ľudí bez vzdelania ✓ absencia domova seniorov ✓ absencia vhodného zariadenia pre ťažko zdravotne postihnuté osoby
<p>Príležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ migračný prírastok obyvateľstva 	<p>Riziká</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odchod obyvateľov za prácou do okolitých

<ul style="list-style-type: none"> ✓ maximálne získavanie a využívanie externých finančných zdrojov ✓ zvýšený záujem o voľnočasové aktivity ✓ vybudovanie domu seniorov ✓ poskytnutie pomoci pre ZŤP a osobám ohrozeným sociálnym vylúčením ✓ vybudovanie materského centra ✓ podpora na zvýšenie počítačovej gramotnosti seniorov ✓ vybudovanie jasí a materskej školy s vyučovacím jazykom maďarským 	<p>miest (Nitra, Šurany, Nové Zámky)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ neúspešnosť projektových zámerov ✓ presun kompetencií na samosprávy bez adekvátneho presunu finančných zdrojov ✓ nezáujem investorov o podnikanie na území obce ✓ nezáujem obyvateľov o voľnočasové aktivity a podujatia organizované obcou
---	---

Výsledky dotazníkového prieskumu

Do procesu komunitného plánovania mali možnosť zapojiť sa aj obyvatelia a subjekty pôsobiace v obci Tvrdošovce prostredníctvom vyplňania dotazníkov. Dotazníky boli zverejnené na webovej stránke obce a tiež boli sprístupnené v tlačenej podobe do každej domácnosti. Dotazník vyplnilo 82 obyvateľov. V nasledujúcej textovej časti prinášame výsledky tohto prieskumu.

Podiel žien, ktoré vyplnili dotazník, viac ako dvojnásobne prevyšuje počet mužov zúčastnených na zisťovaní údajov o sociálnych službách v obci Tvrdošovce. Do prieskumu sa zapojilo 56 žien (68,29 % z celkového počtu respondentov) a 26 mužov (31,71 % z počtu respondentov). Viac ako polovica respondentov (56,10 %) je staršia ako 65 rokov. Druhú najpočetnejšiu vekovú skupinu medzi respondentmi tvoria obyvatelia vo veku 50 – 64 rokov, ktorí predstavujú 29,27 % opýtaných. Veková skupina 20 – 29 rokov tvorí 3,66 % zo všetkých zúčastnených osôb, 6,10 % respondentov tvorí obyvateľstvo vo veku 30 – 39 rokov a 4,88 % respondentov vo veku 40 – 49 rokov.

Pri pohľade na vzdelanostnú štruktúru, najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia so stredným odborným vzdelaním (35,37 %). Základné vzdelanie dosiahlo 29,27 % opýtaných respondentov, kým 10,98 % je vyučených bez maturity a 13,41 % je vyučených s maturitou. Stredné všeobecné vzdelanie dosiahlo 2,44 % respondentov. Vysokoškolské vzdelanie má 8,54 % opýtaných v nasledovnej štruktúre: 3,66 % s technickým zameraním, 1,22 % s ekonomickým zameraním a 3,66 % s humanitným zameraním.

Skoro 70 % respondentov uviedlo, že v súčasnosti je na dôchodku, kým 13,41 % je zamestnaných vo verejnom sektore. Tretiu najpočetnejšiu skupinu tvoria respondenti zamestnaní v súkromnom sektore (8,54 %). Jeden respondent uviedol, že vedie samostatné podnikanie a jeden pôsobí v obci ako samostatne hospodáriaci roľník. Traja respondenti uviedli, že sú na materskej dovolenke a dvaja sú evidovaní ako nezamestnaní.

Až 87,80 % respondentov býva v obci Tvrdošovce viac ako 20 rokov. Uvedená skutočnosť poukazuje na to, že dotazník vyplnili obyvatelia, ktorí svoju obec dôkladne poznajú. Traja respondenti bývajú v obci 16 až 20 rokov, dvaja 6 až 10 a jeden z opýtaných menej ako 1 rok.

Polovica respondentov uviedla, že má čiastočný prehľad o poskytovaných sociálnych službách v obci Tvrdošovce. Štyridsaťštyri percent opýtaných má prehľad a zvyšných 6 % nemá prehľad o možnostiach využívania sociálnych služieb.

Až 64,63 % respondentov uviedlo, že v súčasnosti využíva služby zdravotníckeho zariadenia v obci. Jedenásť respondentov uviedlo, že využíva služby denného stacionára a rovnaký počet opýtaných má členstvo v záujmových združeníach a kluboch. Trinásť percent respondentov využíva stravovacie služby zabezpečené obcou. Služby vzdelávacieho zariadenia využíva skoro 10 % opýtaných, kým služby súvisiace s poradenstvom v sociálnej oblasti 4,88 %. Dvadsaťtri percent opýtaných nevyužíva žiadnu sociálnu službu.

Viac ako polovica opýtaných respondentov (54,88 %) je spokojná so sortimentom poskytovaných sociálnych služieb v obci Tvrdošovce. Približne 15 % obyvateľov, ktorí sa zúčastnili prieskumu, vyjadrilo svoju nespokojnosť v tejto oblasti. Dôvodom nespokojnosti je prevažne absencia domova seniorov. Tridsať percent respondentov v dôsledku nevyužívania sociálnych služieb nevie posúdiť svoju spokojnosť.

V oblasti posudzovania kvality sociálnych služieb poskytovaných v obci Tvrdošovce viac ako polovica respondentov (53,66 %) uviedla, že je spokojná. Tridsaťtri percent opýtaných v dôsledku nevyužívania sociálnych služieb v obci nevie posúdiť ich kvalitu. Viac ako 13 % respondentov uviedlo nespokojnosť s ich kvalitou.

Väčšina respondentov uviedla svoju spokojnosť so službami denného stacionára, avšak pociťuje absenciu domova seniorov.

Strategická časť

Vízia

Vízia obce Tvrdošovce predstavuje zhrnutie budúcej predstavy o obci, ktorá by sa mala dosiahnuť rozvojovými zámermi definovanými v stratégii rozvoja.

Hlavným cieľom strategickkej vízie je poskytnúť smer pre strategické plánovanie, ako aj pre implementáciu navrhnutých opatrení. Vízia tiež vykresľuje želanú budúcnosť tým, ktorí v obci žijú, pracujú, navštevujú ju, či v nej podnikajú, alebo ktorí v nej plánujú investovať. Súčasnú strategickú plánovanie a strategickú víziu predstavujú dohovor medzi lokálnymi lídrami na prioritách budúceho rozvoja. Toto poslanie strategickkej vízie sa najlepšie naplní vtedy, keď je jej obsah stručný, výrečný a pôsobivý v najširšom zmysle slova. Okrem motivácie má vízia aj marketingový, respektívne propagačný účel. Predáva daný región/lokalitu, predáva úsilie svojej komunity čeliť aktuálnym trendom a vytvárať lepšie podmienky pre regionálny rozvoj. Propaguje obec vo svete, na úradoch a medzi partnermi, ale rovnaký význam má aj vnútorná propagácia, keďže zabezpečuje usporiadanie, identitu a spoločný účel činnosti rozvoja.

Obec Tvrdošovce bude v plánovanom období zabezpečovať podmienky pre harmonický život obyvateľov, bude aktívne rozvíjať kultúrno-spoločenský ako aj športový život. Na dosiahnutie tohto cieľa je nevyhnutná spolupráca obce Tvrdošovce, jej obyvateľov a podnikateľov, ktorá prináša vzájomný prospech. Vďaka ich spolupráci sa obec stáva atraktívnou pre obyvateľov v oblasti sociálnych služieb. Ľudské zdroje sú optimálne využívané, ich kvalita dosahuje vyhovujúcu úroveň. Rozvinutá občianska,

sociálna a environmentálna infraštruktúra zabezpečuje vysokú kvalitu poskytovaných sociálnych služieb v obci. Tvrdošovce disponujú dobrými podmienkami pre rozvoj v oblasti sociálnych služieb.

Vízia bude naplnená realizáciou Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2016 – 2023. Zodpovednými osobami za dosiahnutie vízie budú zodpovedné zamestnankyne Obecného úradu v Tvrdošovciach.

Návrh stratégie rozvoja

S cieľom dosiahnuť uvedenú víziu, obec Tvrdošovce navrhla stratégiu rozvoja. Naplánovaním jednotlivých krokov obec vopred vie, na aký zámer, kedy a koľko finančných prostriedkov bude potrebovať. Plán jej umožňuje lepšie, organizovanejšie a efektívnejšie naplňovať jednotlivé zámery a následne aj vyhodnotiť úspešnosť svojho konania. Stratégia rozvoja by na jednej strane mala zohľadňovať súčasné podmienky, na druhej strane reálne dostupné možnosti v obci. Iba stanovením racionálnych cieľov môže obec dosiahnuť skutočný rozvoj. Naopak, vymenovaním nereálnych opatrení iba podporí frustráciu z neschopnosti zmeniť súčasný stav k lepšiemu.

Na obdobie rokov 2016 – 2023 si obec Tvrdošovce stanovila nasledujúce ciele v oblasti sociálnych služieb a k nim tiež aktivity, pomocou ktorých uvažuje tieto ciele dosiahnuť.

Zámer	Aktivita
1. Zabezpečenie starostlivosti o seniorov	1.1 Vybudovanie bezbariérového prístupu 1.2 Vybudovanie fit parku pre seniorov 1.3 Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 – 2023
2. Podpora voľnočasových aktivít obyvateľov a podujatí v obci	2.1 Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci 2.2 Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia
3. Podpora rodín a študentov	3.1 Podpora novorodencov 3.2 Podpora aktivít základných a materských škôl 3.3 Podpora vysokoškolských študentov
4. Podpora sociálne slabších obyvateľov	4.1 Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách

V súvislosti s každou z vyššie uvedených aktivít si obec Tvrdošovce definovala aj ukazovatele výsledku a dopadu, prostredníctvom ktorých bude sledovať napĺňanie a hodnotiť úspešnosť jednotlivých aktivít. Ku každému ukazovateľu obec priradila merné jednotky a konkrétne hodnoty na dosiahnutie do roku 2019 a následne aj ku koncu strategického obdobia, v roku 2023.

TABUĽKA UKAZOVATEĽOV VÝSLEDKOV A DOPADOV							
Typ ukazovateľa	Názov ukazovateľa	Definícia	Informačný zdroj	Merná jednotka	Východisková hodnota	Cieľová hodnota	
					2016	2019	2023
1.1 Vybudovanie bezbariérového prístupu v obci							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Plocha vybudovaného bezbariérového prístupu	Výsledok	Stavebný úrad Interná evidencia obecného úradu	m ²	50	70	70
	Počet verejných priestranstiev a budov vybavených bezbariérovým prístupom	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	6	7	7
1.2 Vybudovanie fit parku pre seniorov							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Plocha vybudovaného fit parku pre seniorov	Výsledok	Stavebný úrad Interná evidencia obecného úradu	m ²	0	200	200
	Počet zostáv inštalovaných fitness prvkov pre seniorov	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	0	6	6
	Počet užívateľov vybudovaného fit parku	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	0	25-30	25-30
1.3 Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 - 2023							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet osôb využívaných služby terénnej sociálnej práce	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	7	7	7
	Počet novo vytvorených pracovných miest	Výsledok	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	2	2
	Počet udržateľných pracovných miest	Dopad	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	2	2
2.1 Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci							

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet uskutočnených slávností a podujatí za rok	Výsledok	Kvalifikovaný odhad na základe informácií obecného úradu	Počet	3	4	5
	Počet účastníkov obecných slávností a podujatí za rok	Dopad	Kvalifikovaný odhad na základe informácií obecného úradu	Počet	3 800	4 000	4 200
2.2 Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet záujmových združení podporených obcou	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	15	15	15
	Počet obyvateľov navštevujúcich záujmové združenia podporené obcou	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	1 500	1 600	1 650
3.1 Podpora novorodencov							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet rodín, na ktoré sa vzťahuje podpora	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	50	52	55
	Počet narodených detí za rok	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	Počet	50	52	55
3.2 Podpora aktivít základných a materských škôl							
Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet uskutočnených aktivít za školský rok na základných školách	Výsledok	Evidencia základných škôl	Počet	40+40	40+40	40+40
	Počet uskutočnených aktivít za školský rok v materských školách	Výsledok	Evidencia materských škôl	Počet	10+10	10+10	10+10
	Počet žiakov základných škôl zúčastnených na aktivitách	Dopad	Evidencia základných škôl	Počet	453	460	460
	Počet detí materských škôl zúčastnených na aktivitách	Dopad	Evidencia materských škôl	Počet	98	100	100
3.3 Podpora vysokoškolských študentov							

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Výška finančného príspevku pre študentov I. stupňa vysokých škôl	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	EUR	50	50	50
	Výška finančného príspevku pre študentov II. stupňa vysokých škôl	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	EUR	70	70	70
	Podiel študentov študujúcich na I. stupni vysokých škôl na celkovom počte obyvateľstva	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	%	5	6	7
	Podiel študentov študujúcich na II. stupni vysokých škôl na celkovom počte obyvateľstva	Dopad	Interná evidencia obecného úradu	%	5	6	7

4.1 Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách

Hlavné ukazovatele: - výsledku - dopadu	Počet informačných aktivít uskutočnených za rok	Výsledok	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	2	3	4
	Počet zamestnancov obecného úradu zapojených do informačných aktivít	Výsledok	Interná evidencia obecného úradu	Počet	4	4	4
	Počet informovaných obyvateľov	Dopad	Úrad práce Interná evidencia obecného úradu	Počet	5 153	5 160	5 200

V nadväznosti na takto kvantifikovanú predstavu o budúcej situácii, obec vykonala aj monitoring východiskových podmienok – zostavila sumár, v ktorom uvádza, aké kroky už podnikla na dosiahnutie svojich cieľov a aké sú následne jej ďalšie možnosti. Obec zvažila kedy, za pomoci koho, za akých podmienok a s akými nákladmi bude môcť ďalej prispievať k realizácii jednotlivých zámerov, pričom prehľad odpovedí na tieto kľúčové otázky zachytáva nasledujúca tabuľka.

Vybudovanie bezbariérového prístupu v obci	
Garant	Obec Tvrdošovce - PVS
Kontaktná osoba garanta	Vedúci PVS
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-
Začatie a ukončenie projektu (od do)	január 2018 – apríl 2018

Stav projektu pred realizáciou	Priestor pre ďalší rozvoj						
Cieľ projektu	Vybudovať bezbariérový prístup na obecné budovy a verejné priestranstvá						
Výstupy	Zlepšenie prístupu do obecných budov a na verejné priestranstvá						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Plocha vybudovaného bezbariérového prístupu, počet verejných priestranstiev a budov vybavených bezbariérovým prístupom						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, kvalita dodávateľa						
Poznámky	–						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava projektovej dokumentácie	Externá projektová kancelária					01/2018	
Vydanie stavebného povolenia	Stavebný úrad					03/2018	
Realizácia projektu	Externý dodávateľ					04/2018	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Projektová dokumentácia	2018	500	0	0	0	500	0
Realizácia projektu	2018	5 000	0	0	0	5000	0
Spolu		5 500	0	0	0	5 500	0
Vybudovanie fit parku pre seniorov							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	január 2018 – júl 2018						
Stav projektu pred realizáciou	Absencia športového zariadenia pre seniorov						
Cieľ projektu	Vybudovať fit park v obci, ktorý bude určený pre seniorov						
Výstupy	Rozšírenie portfólia voľnočasových aktivít určených pre seniorov						
Užívatelia	Seniori obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Plocha vybudovaného fit parku, počet zostáv inštalovaných fitnes prvkov pre seniorov, počet užívateľov vybudovaného fit parku						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Absencia vhodnej výzvy, nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť žiadateľa, kvalita dodávateľa						
Poznámky	–						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Projektová dokumentácia	Externá projektová kancelária					01/2018	
Vydanie stavebného povolenia	Stavebný úrad					03/2018	

Realizácia projektu		Externý dodávateľ		04/2018			
Kolaudácia		Stavebný úrad		07/2018			
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejný zdroj				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Projektová dokumentácia	2018	1 000	0	0	0	1 000	0
Realizácia projektu	2018	10 000	0	0	0	10 000	0
Spolu		11 000	0	0	0	11 000	0
Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 - 2023							
Garant		Obec Tvrdošovce					
Kontaktná osoba garanta		Ing. Marián Tóth, starosta obce					
Partneri garanta (spolupráca s ...)		-					
Začatie a ukončenie projektu (od do)		2018– 2023					
Stav projektu pred realizáciou		Priestor pre ďalší rozvoj					
Cieľ projektu		Zabezpečiť dostatočnú kapacitu terénnej sociálnej práce					
Výstupy		Skvalitnenie starostlivosti o seniorov					
Užívatelia		Obyvatelia obce Tvrdošovce					
Indikátory monitoringu		Počet osôb využívaných služby terénnej sociálnej práce, počet novovytvorených pracovných miest, počet udržateľných pracovných miest					
Zmluvné podmienky		Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania					
Riziká		Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, kvalita dodávateľa, nezáujem seniorov o túto službu					
Poznámky		–					
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik		Súčinnosť iného odboru alebo subjektu		Termín (mesiac/rok)			
Propagácia projektu		Externý dodávateľ		2018			
Získavanie vhodnej pracovnej sily		Úrad práce		2018			
Realizácia projektu		Implementačná agentúra OS		2018 - 2023			
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejný zdroj				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Propagácia projektu	2018	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Realizácia projektu	2018 - 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu		BD	BD	BD	BD	BD	BD
Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci							
Garant		Obec Tvrdošovce					
Kontaktná osoba garanta		Ing. Marián Tóth, starosta obce					
Partneri garanta (spolupráca s ...)		-					
Začatie a ukončenie projektu (od do)		2016 – 2023					
Stav projektu pred realizáciou		Priestor pre ďalší rozvoj					
Cieľ projektu		Organizácia a podpora podujatí organizovaných počas celého					

	roka v obci ako napr. Dni sv. Štefana, oslava jubilatov, mesiac úcty k starším, vianočné trhy						
Výstupy	Kvalitnejšie podujatia organizované v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet uskutočnených slávností a podujatí za rok, počet účastníkov obecných slávností a podujatí						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, kvalita dodávateľa, nezáujem obyvateľov o kultúrne podujatia						
Poznámky	–						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	Externý dodávateľ					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	200 000	160 000	0	0	40 000	0
Spolu		200 000	160 000	0	0	40 000	0
Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Priestor pre ďalší rozvoj						
Cieľ projektu	Podporiť záujmové združenia fungujúce v obci						
Výstupy	Skvalitnenie poskytovaných služieb jednotlivých záujmových združení v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet záujmových združení podporených obcou, počet obyvateľov navštevujúcich záujmové združenia podporené obcou						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, nezáujem obyvateľov zúčastňovať sa záujmových združení						
Poznámky	–						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	Záujmové združenia					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín	Náklady	z toho verejné zdroje				z toho

	(rok)	spolu (eur)	EU	SR	VÚC	Obec	súkromné zdroje
Realizácia projektu	2016 - 2023	401 840	0	0	0	401 840	0
Spolu		401 840	0	0	0	401 840	0
Podpora novorodencov							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	2016 -2023						
Stav projektu pred realizáciou	Priestor pre ďalší rozvoj						
Cieľ projektu	Podpora rodín s novorodencami na základe vopred určených kritérií						
Výstupy	Podpora založenia resp. rozšírenia rodín v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet rodín, na ktoré sa vzťahuje podpora, počet narodených detí za rok						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, nechota obyvateľov založiť si, resp. rozšíriť rodinu						
Poznámky	-						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu				Termín (mesiac/rok)		
Príprava rozpočtu na projekt	-				2016		
Propagácia projektu					2016		
Realizácia projektu					2016 – 2023		
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	20 000	0	0	0	20 000	0
Spolu		20 000	0	0	0	20 000	0
Podpora aktivít základných a materských škôl							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Priestor pre ďalší rozvoj						
Cieľ projektu	Podporiť aktivity, ktoré sú realizované základnými a materskými školami pre deti a žiakov						
Výstupy	Skvalitnenie aktivít organizovaných základnými a materskými školami						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet uskutočnených aktivít za školský rok na základných školách, počet uskutočnených aktivít za školský rok v materských školách, počet žiakov základných škôl						

	zúčastnených na aktivitách, počet detí materských škôl zúčastnených na aktivitách						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, nezáujem žiakov resp. detí zúčastniť sa na aktivitách						
Poznámky	-						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	Základné a materské školy					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 - 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu		BD	BD	BD	BD	BD	BD
Podpora vysokoškolských študentov							
Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Priestor pre ďalší rozvoj						
Cieľ projektu	Rozšíriť kapacitu podpory pre študentov vysokých škôl						
Výstupy	Podpora zvýšenia vzdelanostnej úrovne obyvateľov						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Výška finančného príspevku pre študentov I. stupňa vysokých škôl, výška finančného príspevku pre študentov II. stupňa vysokých škôl, počet študentov študujúcich na I. stupni vysokých škôl, počet študentov študujúcich na II. stupni vysokých škôl						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, neochota obyvateľov získať vysokoškolské vzdelanie						
Poznámky	-						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt	-					2016	
Realizácia projektu	-					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	SR	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 - 2023	24 000	0	0	0	24 000	0
Spolu		24 000	0	0	0	24 000	0
Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách							

Garant	Obec Tvrdošovce						
Kontaktná osoba garanta	Ing. Marián Tóth, starosta obce						
Partneri garanta (spolupráca s ...)	-						
Začatie a ukončenie projektu (od do)	2016 – 2023						
Stav projektu pred realizáciou	Kvalita informačných aktivít zameraných na zvýšenie informovanosti obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách je nepostačujúca						
Cieľ projektu	Zvýšiť informovanosť obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách napr. pracovné veľtrhy organizované v obci, uverejnenie voľných pracovných pozícií na webovej stránke obce.						
Výstupy	Zvýšenie zamestnanosti v obci						
Užívatelia	Obyvatelia obce Tvrdošovce						
Indikátory monitoringu	Počet informačných aktivít uskutočnených za rok, počet zamestnancov obecného úradu zapojených do informačných aktivít, počet informovaných obyvateľov						
Zmluvné podmienky	Budú doplnené po podpise zmluvy ako výsledku verejného obstarávania						
Riziká	Nedostatok finančných zdrojov, nedostatočná pripravenosť obce, neochota obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením zamestnať sa						
Poznámky	-						
Realizácia projektu							
Fáza/míľnik	Súčinnosť iného odboru alebo subjektu					Termín (mesiac/rok)	
Príprava rozpočtu na projekt						2016	
Realizácia projektu	Úrad práce					2016 - 2023	
Financovanie projektu							
Druh výdavku	Termín (rok)	Náklady spolu (eur)	z toho verejné zdroje				z toho súkromné zdroje
			EU	Štát	VÚC	Obec	
Realizácia projektu	2016 – 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu		BD	BD	BD	BD	BD	BD

BD – Bude doplnené

PVS – Podnik verejnoprospešných služieb

Plán financovania

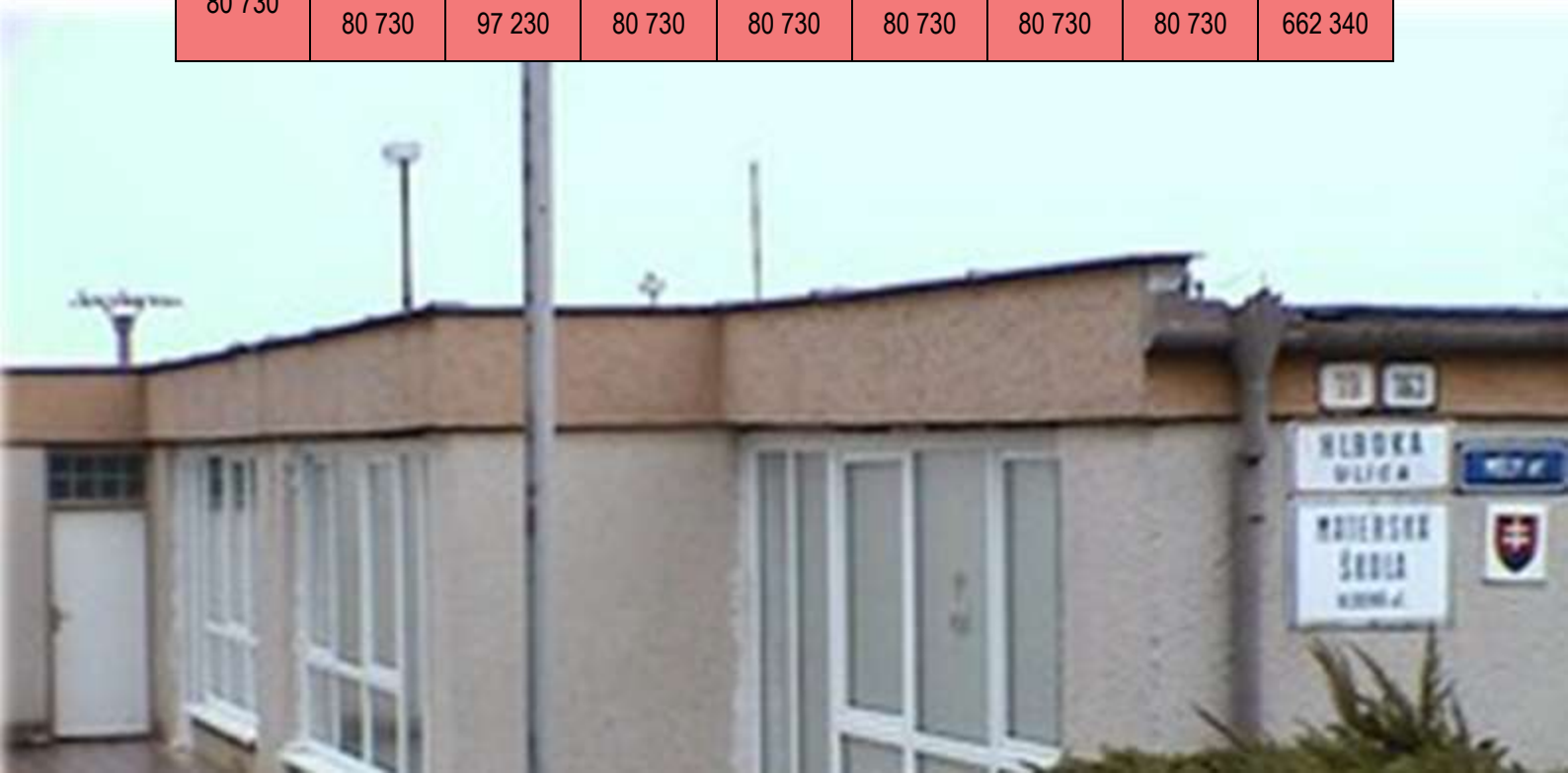
Keďže možnosti obecného rozpočtu sú obmedzené, okrem celkovej výšky a štruktúry nákladov na jednotlivé zámery je žiaduce poznať tiež zdroje financovania a odhadovaný objem finančných prostriedkov (rozpočet) pre každý jeden rok. Nasledujúce dve tabuľky prehľadne zachytávajú uvedené informácie, z ktorých je zrejmé, že v aktuálnom plánovacom období má obec záujem - okrem vlastných finančných zdrojov - využívať aj zdroje zo štátneho rozpočtu a rozpočtu EÚ.

Aktivita	Celkové náklady	Verejné zdroje					Súkromné zdroje
		EÚ	Štát	VÚC	Obec	Spolu	

Vybudovanie bezbariérového prístupu	5 500	0	0	0	5 500	5 500	0
Vybudovanie fit parku pre seniorov	11 000	0	0	0	11 000	11 000	0
Realizácia implementačného programu – Terénna sociálna práca v rokoch 2018 - 2023	BD	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Organizácia a podpora kultúrnych podujatí v obci	200 000	160 000	0	0	40 000	200 000	0
Poskytnutie dotácií pre záujmové združenia	401 840	0	0	0	401 840	401 840	0
Podpora novorodencov	20 000	0	0	0	20 000	20 000	0
Podpora aktivít základných a materských škôl	BD	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Podpora vysokoškolských študentov	24 000	0	0	0	24 000	24 000	0
Informovanie obyvateľov ohrozených sociálnym vylúčením o voľných pracovných pozíciách	BD	BD	BD	BD	BD	BD	BD
Spolu	662 340	160 000	0	0	502 340	662 340	0

BD – Bude doplnené

Rozpočet pre oblasť sociálnych služieb na obdobie 2016 – 2023 (v €)								
2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Spolu
80 730	80 730	97 230	80 730	80 730	80 730	80 730	80 730	662 340

Záver

Aj keď žijeme v rýchlo sa meniacom prostredí, komunitný plán predstavuje významný oporný bod v procese plánovania sociálnych služieb. Komunitný plán sociálnych služieb je nevyhnutný pre efektívnu organizáciu, rozšírenie portfólia a zvýšenie kvality ponúkaných sociálnych služieb obcou. Zostavenie komunitného plánu vychádza zo strategických dokumentov ako z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdosovce na obdobie 2008 – 2016 a z Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdosovce na roky 2011 – 2015.

Spracovaním Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdosovce sa v obci pristúpilo ku komplexnému komunitnému plánovaniu, ktorého cieľom bolo v prvom rade zmapovanie a vyhodnotenie situácie v oblasti sociálnych služieb a stanovenie strategických cieľov a opatrení pre rozvoj.

Obec Tvrdosovce si na obdobie 2016 – 2023 vytýčila 4 zámery, ktoré spoločne obsahujú 9 aktivít. Pri financovaní jednotlivých zámerov plánuje obec využiť vlastné ako aj externé prostriedky z fondov EÚ. Zrealizovaním všetkých zámerov a aktivít bude naplnená vízia obce na roky 2016 – 2023, čím sa kvalita sociálnych služieb v obci výrazne zlepší.

Na zostavení Komunitného plánu sociálnych služieb obce Tvrdosovce na obdobie 2016 – 2023 sa podieľalo niekoľko partnerov: zástupcovia obce, odborníci na sociálnu oblasť, poskytovatelia i užívatelia sociálnych služieb, externá projektová spoločnosť, verejnosť i ďalšie organizácie. Úspech realizácie strategických cieľov a opatrení stanovených v komunitnom pláne bude podmienený mierou spolupráce dotknutých subjektov a vhodným zabezpečením finančných, materiálnych a personálnych podmienok potrebných na rozvoj sociálnych služieb v obci.

Použitá literatúra

- ✓ Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
- ✓ Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020
- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Tvrdošovce na roky 2008 – 2016
- ✓ Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2014-2020
- ✓ Komunitný plán sociálnych služieb obce Tvrdošovce na roky 2011 - 2015
- ✓ Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011
- ✓ Stratégia Európa 2020
- ✓ Štatistiky Obecného úradu Tvrdošovce
- ✓ Štatistický úrad Slovenskej republiky
- ✓ Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
- ✓ Woleková, H. – Mežianová M.: Mini príručka pre komunitné plánovanie sociálnych služieb 2004
- ✓ Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

